

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.03.2020, sen. zn. 29 NSČR 170/2018, ECLI:CZ:NS:2020:29.NSČR.170.2018.1

Číslo: 102/2020

Právní věta: Na oddlužení schválené do 30. 6. 2017 nelze aplikovat § 418 odst. 4 a 5 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění účinném od 1. 7. 2017.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.03.2020

Spisová značka: 29 NSCR 170/2018

Číslo rozhodnutí: 102

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Konkurs, Oddlužení, Přejedná (intertemporální) ustanovení, Úpadek, Zpětná účinnost právních předpisů

Předpisy: § 418 IZ ve znění do 30.06.2017
§ 418 IZ ve znění od 01.07.2017

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 19.12. 2017 Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „insolvenční soud“):

- [1] Zrušil schválené oddlužení dlužnice S. B. (bod I. výroku).
- [2] Zastavil insolvenční řízení (bod II. výroku).
- [3] Určil odměnu a hotové výdaje insolvenčního správce ve výši 26 136 Kč včetně daně z přidané hodnoty a způsob jejich úhrady (bod III. výroku).
- [4] Uložil insolvenčnímu správci předložit upravený seznam pohledávek a další povinnosti (bod IV. výroku).
- [5] Zprostil insolvenčního správce funkce (bod V. výroku).

2. K odvolání insolvenčního správce Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím potvrdil usnesení insolvenčního soudu v bodech II. a V. výroku.

3. Odvolací soud - cituje § 418 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění účinném od 1. 7. 2017, a odkazuje na důvodovou zprávu k zákonu č. 64/2017 Sb., o změně insolvenčního zákona a dalších zákonů - uzavřel, že insolvenční soud

nepochybil, jestliže po zrušení schváleného oddlužení dlužnice postupoval podle § 418 odst. 5 insolvenčního zákona a zastavil insolvenční řízení a zprostil insolvenčního správce funkce. Uvedl, že v dané věci nebyly splněny předpoklady pro rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužnice konkursem, neboť majetek dlužnice je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující a nejsou dány podmínky uvedené v § 418 odst. 4 insolvenčního zákona. Zdůraznil, že dlužnice nemá žádný zpeněžitelný majetek a řešení úpadku konkursem nenavrhla. K námitce insolvenčního správce, že věc měla být posuzována podle insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. června 2017, odvolací soud s odkazem na článek II. přechodných ustanovení zákona č. 64/2017 Sb. uvedl, že úmyslem zákonodárce jistě nebylo prohlašovat konkursy na majetek dlužníků podle právní úpravy účinné do 30. 6. 2017 po dobu dalších pěti let pouze proto, aby se insolvenčním správcům dostalo odměny alespoň ve výši 45 000 Kč bez daně z přidané hodnoty.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti usnesení odvolacího soudu podal insolvenční správce dovolání, jehož přípustnost vymezuje na základě § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), tak, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

5. Za dovolacím soudem neřešenou má dovolatel otázku, zda lze o zrušení schváleného oddlužení a zastavení insolvenčního řízení rozhodnout podle § 418 odst. 1 a 5 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 7. 2017, když oddlužení dlužnice bylo schváleno v době před účinností novely insolvenčního zákona provedenou zákonem č. 64/2017 Sb.

6. Dovolatel namítá, že v dané věci je rozhodný insolvenční zákon ve znění účinném do 30. 6. 2017, když insolvenční návrh spojený s návrhem na oddlužení dlužnice byl insolvenčnímu soudu doručen 13. 4. 2015, oddlužení dlužnice bylo povoleno usnesením ze dne 6. 10. 2015, přezkumné jednání a schůze věřitelů se uskutečnily 9. 12. 2015 a oddlužení bylo schváleno usnesením ze dne 5. 1. 2016. Podle dovolatele nelze o zrušení schváleného oddlužení rozhodnout podle novelizovaného § 418 insolvenčního zákona, a tedy ani insolvenční řízení zastavit. Takovým postupem by bylo dlužnici odňato právo řešit její úpadkovou situaci „prostředky insolvenčního zákona“.

III.

Přípustnost dovolání

7. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení dovoláním předestřené otázky jde o věc dosud neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

8. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

9. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně

vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

10. Procesní (insolvenční) rámec dané věci (z něž vyšly oba soudy) je dán existencí insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužnice, konkrétně těmito údaji:

[1] Vyhláškou zveřejněnou v insolvenčním rejstříku dne 13. 4. 2015 oznámil insolvenční soud zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice, a to na základě insolvenčního návrhu dlužnice spojeného s návrhem na povolení oddlužení.

[2] Usnesením ze dne 6. 10. 2015 insolvenční soud zjistil úpadek dlužnice, povolil řešení jejího úpadku oddlužením a insolvenčním správcem ustanovil Administrace insolvencí C. T., v. o. s.

[3] Usnesením ze dne 5. 1. 2016 insolvenční soud schválil oddlužení dlužnice plněním splátkového kalendáře.

[4] Podáním z 12. 8. 2016 navrhl insolvenční správce zrušení schváleného oddlužení a prohlášení konkursu na majetek dlužnice pro neplnění splátkového kalendáře.

11. Pro rozhodnutí ve věci je významné posouzení, zda na rozhodnutí o zrušení schváleného oddlužení lze aplikovat § 418 insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. 6. 2017 nebo ve znění účinném od 1. 7. 2017.

12. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující zákonná ustanovení:

Čl. II

Přechodná ustanovení

[zákona č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony] 1. Zákon č. 182/2006 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se použije i pro insolvenční řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona; právní účinky úkonů, které v insolvenčním řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, zůstávají zachovány.

(...)

§ 418 (insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. 6. 2017)

(1) Insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem, jestliže

a/ dlužník neplní podstatné povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, nebo

b/ se ukáže, že podstatnou část splátkového kalendáře nebude možné splnit, nebo

c/ v důsledku zaviněného jednání vznikl dlužníku po schválení oddlužení peněžitý závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, anebo

d/ to navrhne dlužník.

(2) Má se za to, že dlužník zavinil vznik peněžitého závazku podle odstavce 1 písm. c/, byl-li k jeho vymožení vůči dlužníku nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce.

(3) Insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem také tehdy, vyjdou-li po schválení oddlužení najevo okolnosti, na jejichž základě lze důvodně předpokládat, že oddlužením je sledován nepoctivý záměr.

(4) Rozhodnutí podle odstavce 1 a 3 může insolvenční soud vydat, jen dokud nevezme na vědomí splnění oddlužení. Učiní tak po jednání, ke kterému předvolá dlužníka, insolvenčního správce, věřitelský výbor a věřitele, který zrušení oddlužení navrhl. Rozhodnutí podle odstavce 1 písm. a/ až c/ může insolvenční soud vydat i bez návrhu.

(5) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 a 3 mohou podat odvolání pouze osoby uvedené v odstavci 4.

§ 418 (insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 7. 2017 do 31. 5. 2019)

(1) Insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem, jestliže

- a/ dlužník neplní podstatné povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, nebo
- b/ se ukáže, že podstatnou část splátkového kalendáře nebude možné splnit, nebo
- c/ v důsledku zaviněného jednání vznikl dlužníku po schválení oddlužení peněžitý závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, anebo
- d/ to navrhne dlužník.

(2) Má se za to, že dlužník zavinil vznik peněžitého závazku podle odstavce 1 písm. c/, byl-li k jeho vymožení vůči dlužníku nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce.

(3) Insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem také tehdy, vyjdou-li po schválení oddlužení najevo okolnosti, na jejichž základě lze důvodně předpokládat, že oddlužením je sledován nepoctivý záměr.

(4) Insolvenční soud nerozhodne spolu se zrušením oddlužení o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem, zjistí-li, že majetek dlužníka, aniž se přihlíží k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty, je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, ledaže

- a/ návrh na povolení oddlužení byl podán společně s insolvenčním návrhem,
- b/ dlužník požádal, aby byl způsobem řešení jeho úpadku konkurs, a
- c/ zaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení, stanovil-li mu soud povinnost k její úhradě podle § 108 odst. 2 a 3.

(5) Jestliže insolvenční soud nerozhodne o způsobu dlužníkovra úpadku konkursem podle odstavce 4, insolvenční řízení zastaví; současně rozhodne o odměně insolvenčního správce a jeho nákladech a zproští insolvenčního správce jeho funkce. Nebyla-li osobě podle § 390a odst. 1 písm. a/ dosud vyplacena odměna za sepis a podání návrhu na povolení oddlužení anebo také insolvenčního návrhu podle § 390a odst. 3, insolvenční soud současně uloží dlužníkovi povinnost ji uhradit, byla-li uplatněna podle § 390a odst. 5.

(6) Na základě upraveného seznamu pohledávek lze po zastavení insolvenčního řízení zahájeného na základě insolvenčního návrhu podaného věřitelem podat návrh na výkon rozhodnutí nebo exekuci pro zjištěnou neuspokojenou pohledávku, kterou dlužník nepopřel; toto právo se promlčí za 10 let od zastavení řízení podle odstavce 5.

(7) Rozhodnutí podle odstavce 1 a 3 může insolvenční soud vydat, jen dokud nevezme na vědomí splnění oddlužení. Učiní tak po jednání, ke kterému předvolá dlužníka, insolvenčního správce, věřitelský výbor a věřitele, který zrušení oddlužení navrhl. Rozhodnutí podle odstavce 1 písm. a/ až c/ může insolvenční soud vydat i bez návrhu.

(8) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 a 3 mohou podat odvolání pouze osoby uvedené v odstavci 7. Proti rozhodnutí o zastavení řízení mohou podat odvolání osoby uvedené v odstavci 7 a přihlášení věřitelé; právní mocí rozhodnutí se insolvenční řízení končí.

13. Výkladem nepravé zpětné účinnosti zákona se Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval. Potud je judikatura Nejvyššího soudu jednotná v závěrech, podle nichž:

[1] Z povahy procesního práva plyne, že změny, které přináší procesní právo nové, mohou působit výlučně ode dne nabytí účinnosti nového zákona, a to i pro řízení, jež byla zahájena před jeho účinností. Účinky procesních úkonů účastníků i soudu, které s nimi spojovala či nespojovala dřívější procesní úprava, však zůstávají zachovány. K tomu srov. bod XII, s. 180 (356) stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, sp. zn. [Cpjn 19/98](#), uveřejněného pod číslem 52/1998 Sb. rozh. obč. (které je – stejně jako další níže označená rozhodnutí Nejvyššího soudu – dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu).

[2] Nový právní předpis, který řeší stejný právní institut jinak (zcela nebo jen zčásti) než dosavadní právní úprava, nemusí mít – obecně vzato – na právní vztahy, které vznikly před jeho účinností, žádný vliv. Takováto situace nastává, stanoví-li nový právní předpis, že se jím řídí jen právní vztahy, které vznikly po jeho účinnosti, a že tedy právní vztahy, vzniklé před jeho účinností, se včetně všech práv a nároků řídí dosavadními předpisy, i když tato práva a nároky vzniknou až po účinnosti nového právního předpisu. Obvykle však má nový právní předpis vliv i na právní vztahy, které vznikly před jeho účinností; v takovémto případě nastává tzv. zpětná účinnost (retroaktivita) nového právního

předpisu. K tomu viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2000, sp. zn. [21 Cdo 2525/99](#), uveřejněné pod číslem 34/2001 Sb. rozh. obč.

[3] Právní teorie rozeznává zpětnou účinnost (retroaktivitu) pravou a nepravou. O pravou zpětnou účinnost (retroaktivitu) jde tehdy, jestliže se novým právním předpisem má řídit vznik právního vztahu a nároků účastníků z tohoto vztahu také v případě, kdy právní vztah nebo nároky z něj vyplývající vznikly před účinností nového právního předpisu. Nepravá zpětná účinnost (retroaktivita) znamená, že novým právním předpisem se sice mají řídit i právní vztahy, vzniklé před jeho účinností, avšak až ode dne jeho účinnosti; samotný vznik těchto právních vztahů a nároky z těchto vztahů vzniklé před účinností nového právního předpisu se spravují dosavadní právní úpravou. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2005, sp. zn. [29 Odo 908/2003](#), uveřejněný pod číslem 35/2006 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 35/2006“).

14. K závěrům obsaženým v R 35/2006 se Nejvyšší soud následně přihlásil např. v usnesení ze dne 30. 11. 2017, sen. zn. [29 NSČR 14/2015](#), uveřejněném pod číslem 25/2019 Sb. rozh. obč.

[4] Díkce přechodných ustanovení obsažených v článku II. bodu 1 části věty za středníkem zákona č. 64/2017 Sb. beze zbytku odpovídá definici nepravé zpětné účinnosti (retroaktivity). Zasahuje totiž do právních vztahů, vzniklých před účinností zákona č. 64/2017 Sb., činí tak avšak až ode dne účinnosti tohoto zákona, přičemž účinky úkonů (samotný vznik právních vztahů a nároky z nich vyplývající), které v insolvenčním řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (tj. před 1. 7. 2017) zůstávají zachovány (a ponechány regulaci dosavadní právní úpravě). K tomu viz důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2019, sen. zn. [29 ICdo 149/2018](#).

15. Odvolací soud aplikoval v dané věci § 418 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 7. 2017 s odůvodněním, že tento postup plyne z článku II. bodu 1. přechodných ustanovení zákona č. 64/2017 Sb. Na podporu tohoto názoru citoval z důvodové zprávy k zákonu č. 64/2017 Sb., k níž dodal, že úmyslem zákonodárce jistě nebylo prohlašovat konkursy na majetek dlužníků podle právní úpravy účinné do 30. 6. 2017 po dobu dalších pěti let pouze proto, aby se insolvenčním správcům dostalo odměny alespoň ve výši 45 000 Kč bez daně z přidané hodnoty. Takový výklad nemůže obstát přinejmenším proto, že zcela pomíjí úpravu obsaženou v § 418 odst. 4 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 7. 2017.

16. Právě posouzení, zda a v jakém směru může působit retroaktivně uplatnění § 418 odst. 4 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 7. 2017, je pro výsledek dovolacího řízení určující.

17. Zmíněné ustanovení představuje výjimku z pravidel ustavených § 418 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona, ze které se opět konstruuje (kumulativně) výjimka pod písmeny a) až c) – návrh na povolení oddlužení byl podán společně s insolvenčním návrhem [(§ 418 odst. 4 písm. a/)], dlužník požádal, aby byl způsobem řešení jeho úpadku konkurs [(§ 418 odst. 4 písm. b/)], a zaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení, stanovil-li mu soud povinnost k její úhradě podle § 108 odst. 2 a 3 [(§ 418 odst. 4 písm. c/)].

18. Tyto výjimky z výjimky však znemožňují aplikaci předmětného ustanovení na oddlužení schválené před 1. 7. 2017. U všech tří „výjimek z výjimky se totiž předpokládá“, že se v minulosti stala skutečnost, která zabrání zastavení insolvenčního řízení (podle § 418 odst. 5 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 7. 2017).

19. Na to, že může svým jednáním zabránit zastavení insolvenčního řízení, mohl dlužník poprvé pomýšlet (ve vazbě na ona písmena) až od 1. 7. 2017, své chování by ovšem mohl těmito požadavkům uzpůsobit, jen kdyby takto jednal už před 1. 7. 2017. Logikou věci je dáno, že to není možné. Odtud plyne, že aplikace § 418 odst. 4 a 5 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 7. 2017 na oddlužení schválené před uvedeným datem odporuje pravidlům výkladu nepravé zpětné účinnosti vyloženým ve výše označené judikatuře.

20. Lze tedy uzavřít, že zastavit insolvenční řízení postupem předjímaným v § 418 odst. 5 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 7. 2017 by v situaci, kdy oddlužení dlužnice bylo schváleno před 1. 7. 2017, bylo v rozporu s principem ochrany minulých právních skutečností (srov. např. nález pléna Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 21/96](#), uveřejněný pod číslem 13/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, nebo R 35/2006).

21. Právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá, tudíž není správné a dovolání je důvodné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovoláním napadené rozhodnutí změnil (ve shodě s § 243d písm. b/ o. s. ř., když dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout) v tom smyslu, že na majetek dlužnice se prohlašuje konkurs (§ 418 odst. 1 insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. 6. 2017).

22. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění (srov. bod 2. části první článku II. zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).